

מבחן בדיני ירושה תשפ"ב , מועד א' פרופ' איילת בלכר-פריגת

הנחיות

קראו בבקשה את ההנחיות הבאות, לפני שאתם ניגשים לפתרון הבחינה:

משך הבחינה: **שעתיים**.

הבחינה מתקיימת במתכונת של **חומר פתוח**. ניתן לעשות שימוש בכל חומר שהוכן על-ידכם/ מראש (סיכומי שיעור, מחברת בחינה וחקיקה) . יחד עם זאת, **העתקה ממחברת הבחינה אסורה ואם ימצא טקסט זהה ביותר מבחינה אחת, גם אם מקורו במחברת בחינה ו/או סיכום, תהיה זו עילה לפסילה של הבחינה או לכל הפחות של חלקים ממנה**.

אסור לעמוד בקשר עם כל אדם אחר ולהסתייע בו בפתרון הבחינה, למעט עם צוות ההוראה של הקורס.

אם ימצאו ממצאים על העתקה יועברו הממצאים לטיפול משמעותי: העתקה היא הפרה של השוויון ופגיעה בחברים שלכם/ן .

יש לענות על כל השאלות **באופן מנומק**. הנמקה חסרה תוביל לגריעה בציון.

ענו באופן ישיר לשאלות אותן נשאלתם. התייחסות לנושאים שאינם רלוונטיים תגרע מן הציון.

מומלץ לתכנן מראש את התשובות ולא לגשת מיד לכתיבה שכן תשובות מבולבלות יגרעו מן הציון.

מומלץ לתכנן מראש את התשובות ולא לגשת מיד לכתיבה שכן תשובות מבולבלות תגרענה מן הציון.

שימו לב :

הבחינה אינה בחינה בדיני משפחה. לצורך הבחינה, כל הרכוש הרשום כרכוש של מי שנפטר/ה שייך בלעדית לו/לה. אין לקיים דיון על זכויות לפי הלכת השיתוף/חוק יחסי ממון.

בהצלחה!

שאלה מס' 1 (8 נק')

בת"ע (ת"א) 44229-11-17 **פלונים נ' אלמונים** (פורסם בנבו 1.4.2019) אמרה השופטת סנונית-פורר בפסקה 60 לפסק דינה את הדברים הבאים:

"בחינה לשונית של חוק הירושה אינה מעלה כי המחוקק יצר דרגות של קשרי המשפחה - שעה שמדובר באותו קשר משפחתי. כך למשל בשום מקום בחוק הירושה אין התייחסות לסוגי אחים ואין הבחנה "בין אח לאח". המושג של "אחים למחצה" והמושג "אחים שלמים" הוא מושג ששימש את הנתבעים להצגת קשרי המשפחה, אך אין לו אחיזה לשונית בחוק." אל מול עמדתה של השופטת סנונית-פורר שנה עמדה פרשנית שונה של החוק. הסבר/הסבירי גישה של השופטת סנונית-פורר ואת הגישה השונה ועל איזה סעיף או סעיפי החוק מתבססת כל גישה, תוך מתן דוגמא.

8 נקודות

דברי השופטת סנונית פורר מכוונים אל עניין ירושת האחים עפ"י דין לפי ס' 10 ובהתאמה לעיקרון הנציגות שבס' 14. עפ"י ס' 10 אדם שנפטר ללא צוואה, יורשים אותו קרובי משפחתו עפ"י מעגלי קרבה (ולא לפי שיטת מספר הלידות). במעגל הקרבה השני נמצאים הורים וצאצאיהם, דהיינו אחים ואחיינים. עפ"י ס' 11, בתוך כל מעגל קרבה ראשי המעגל קודמים לצאצאיהם ועפ"י ס' 14 שקובע את עיקרון הנציגות, במצב שבו ראשי המעגל אינם בחיים, צאצאיהם נכנסים בנעליהם ויורשים אותם. כמו כן יש את עיקרון השוויון.

לכאורה עפ"י החוק, מקום שבו א' נפטר ויש לו אח ב' משני ההורים ואח ג' רק מהורה אחד, לדוג' האמא. אז ב' יורש לבדו את כל ה-50% של האבא ו-50% של האמא מתחלקים שווה בשווה בין אח ב' לאח ג'. הדבר הזה יוצר חוסר שוויון בין אח ב' שיורש 75% מהעזבון ואח ג' שיורש רק 25%.

בעקבות זאת, השופטת סנונית פורר אמרה כי במצב כזה עיקרון השוויון גובר על עיקרון הנציגות ושני האחים ירשו שווה בשווה לאור מעמדם הזהה **כאחים** של המנוח, ללא בחינה כמה גנטית כל אחד מהם קשור למנוח. ולכן במצב כמו האמור לעיל ב' ו-ג' ירשו כל אחד 50% שווה בשווה.

אציין כי פסיקת השופטת פורר אינה פסיקת עליון ולכן לא המדובר בתקדים מחייב.



שאלה מס' 2 (8 נק')

בירושה על פי דין צילי תירש את גילי, אך גילי לא יירש את צילי.

איזה מהבאים לא יסביר זאת? נמקי/נמק היטב את תשובתך, תוך התייחסות לכל היגד מדוע הוא מסביר או לא מסביר את מצב הדברים המתואר. **תשובה ללא הנמקה לא תתקבל**

- צילי היא נינה של גילי.
- צילי היא האחות הביולוגית של גילי ונמסרה לאימוץ.
- גילי הורשע בזיוף צוואה של צילי.
- צילי נולדה לגילי בעת שאמה הייתה נשואה לגבר אחר.

8 נקודות

1. במקום שבו צילי נינה של גילי, צילה תירש את גילי מכיוון שהיא צאצאית של ילדיה עפ"י ס' 10, אך גילי לא יירש את צילי מכיוון שס' 10 מדבר רק על הורי והורי הורים, ובמקום שבו גילי הוא סבא רבא של צילי, אין התייחסות בחוק. ✓
2. עפ"י ס' 16 המאומץ יכול לרשת גם את קרוביו המאצים פורמלית וגם את משפחתו הביולוגית. ולכן, צילי תוכל לרשת את גילי. אבל עפ"י ס' 16 המשפחה הביולוגית לא יכולה לרשת את המאומץ ולכן גילי לא יוכל לרשת את צילי. ✓
3. עפ"י החוק כיום, ס' 5 קובע כי מי שהורשע בזיוף צוואה נפסל מלרשת את נפגע העבירה, אלא אם נפגע העבירה מחל לו בדרכים הקבועות בס' 5(ב). בענייננו, מקום שבו גילי הורע בזיוף צוואתו של צילי, הוא אכן נפסל מלרשת אותה. אך אין שום מניעה שצילי תירש אותו בירושה עפ"י דין. ✓
4. עפ"י החוק, אופציה 4 היא האופציה שאינה נכונה. החוק אינו מבחין בין ילדים שנולדו בתוך הנישואים לילדים שנולדו מחוץ לנישואין. לכן, על אף התוצאה העגומה של לידה כזו עפ"י דיני המשפחה הדתיים היהודיים במידה וגילי הייתה נשואה כדמו"י (ממזרות), צילי זכאית לרשת את גילי אימה, וגילי רשאית לרשת את צילי ביתה. הדבר נובע, מהעובדה כי בדיני הירושה מוכר עיקרון השוויון שלא מבחין בין ילדים שנולדו להורים נשואים ובין ילדים שנולדו מחוץ לנישואין. ✓

8

(2)

שאלה מס' 3 (6 נק')

3. מיכאל חי החל משנת 2009 במשק בית משותף עם ליאורה. השניים אינם נישאים מכיוון שיהודית, אשתו בנפרד של מיכאל מסרבת לקבל את הגט, אף שהשניים חיים בנפרד החל משנת 2002 למיכאל שלושה ילדים אשר נולדו לו מנישואיו ליהודית.

בשנת 2021 נפטר מיכאל מבלי שהותיר אחריו צוואה. מי יירש את עזבונו?

אין צורך להכריע, אלא רק לדון בכל השאלות שמתעוררות עקב מצב הדברים המתואר בשאלה, ובאפשרויות השונות לגבי זהות היורשים בהתאם.

6 נקודות

במקום בו אין צוואה, יחולו הוראות ירושה עפ"י דין. כאשר המנוח הותיר אחריו קרובים ובת זוג, יחולו עקרונות ס' 11. בענייננו, נתון כי המנוח השאיר אחריו בת זוג וילדים.

טרם אדון בסוגיית בת הזוג, אציין כי לפי ס' 11(א) הרכוש יתחלק בין בת הזוג ל-3 ילדים שווה בשווה, כך שבת הזוג תירש 50% מהעזבון והילדים יחדיו ירשו 50%. 50% שעוברים לילדים עפ"י עיקרון השוויון יתחלקו ביניהם שווה בשווה, דהיינו כל ילד ירש שישית.

סוגיית בת הזוג - בענייננו ס' 11 מכיר בזוגיות מנישואים והפסיקה הרחיבה זאת גם לנישואים אזרחית, ובלבד שהזוגיות פורמלית (משנה סטטוס). יחד עם זאת, ס' 55 והפסיקה (פרשות בלאו ושנצר) השוו את מעמדם של ידב"צ למעמדים של נשואים לעניין ירושה עפ"י דין. במקרה הזה מיכאל נשוי פורמלית ליהודית ומנהל זוגיות של ידב"צ עם ליאורה.

נציין כי ס' 146 לחוק מאפשר במצבים מסוימים ליותר מאלמנה אחת לרשת. אך לסעיף יש תנאים משלו שלא אכנס אליהם.

לסוגיית ההורשה היחידה יש כמה דעות בפסיקה-

1. גישה פורמלית עפ"י פרשת סבג ועמ"ש 38845-10-12 - דהיינו, הדיבור בן זוג בחוק הירושה מכוון למי שבעת פטירתו של המוריש, היה קיים קשר נישואין בינו לבין המוריש וזאת כהגדרה של סטטוס. והקביעה הזו נכונה גם במקרי קיצון. לכן, עפ"י הפסיקות הנ"ל ואף לפי פרשת מג. נ' ר.א, כל עוד בני הזוג נשואים הם יורשים זה את זה ולכן יהודית היא שתקבל את 50% החלק של בן הזוג.

2. גישה מהותית עפ"י תמ"ש 57918-06-15 - למרות פירושה הפסיקה לנישואין פורמליים יש לבחון את מבחן ההיזדקקות לגט ומבחן החיוב בגט לצורך הקביעה. ז"א ביהמ"ש יזקק לבחינה ראייתי על פיה יקבע כיצד היה פוסק ביד"ר, אילו הסוגייה הייתה מובאת לפניו בענייננו, ניתן להניח כי ביד"ר היה מחייב בגט לו נדון העניין עובר לפטירת המוריש, זאת משום שהזוג חי בנפרד כבר משנת 2003 (כמעט 20 שנים). מנגד, למיכאל יש 3 ילדים ביהודית. כמו כן, מיכאל ויהודית מנהלים קשר מ-2009 ומנהלים משק בית משותף כך שהם עונים גל הגדרת ידב"צ. לכן, עפ"י הגישה היום, דעתי היא כי ביד"ר היה מכריז על עילת מות הנישואין וקובע כי על הצדדים (מיכאל ויהודית) להתגרש. לכן, מי שירשת היא ליאורה. אך כאמור, אין הכרעה של העליון.

6

(3)

שאלה מס' 4 (12 נק')

בין התיקונים המוצעים לחוק הירושה בתזכיר חוק הירושה (תיקון מס'...), התשפ"א-2021 מוצע להחליף את סעיף 35 לחוק הירושה הקיים כדלקמן:

"במקום סעיף 35 לחוק יבוא:

הוראת צוואה המזכה אחד מאלה, חזקה שנעשתה בשל השפעה בלתי הוגנת:

- (1) מי שהיו בינו ובין המצווה יחסי אמון מיוחדים או יחסי תלות, למעט קרוב של המצווה או בן זוגו;
- (2) מי שערך את הצוואה, היה עד לעשייתה, לקח באופן אחר חלק בעריכתה, וכן בן זוגו או צאצאו של אחד מאלה או צאצא של בן הזוג כאמור."

הסבר/הסבירי אילו שינויים, אם בכלל, יביא התיקון המוצע לחוק, בהתייחס לסעיפי החוק הקיימים **ולפסיקה שפירשה אותם** תוך מתן דוגמאות.

12 נקודות

התיקון מעוניין להרחיב את עילת ההשפעה הבלתי הוגנת ולעגן מספר פסיקות בחוק.

החוק קיים קובע כי הוראת צוואה המזכה את מי שהיה (א) עד לעשייתה (ב) ערך אותה (ג) או נטל חלק אחר, או את בן זוגו בטלה. מדובר בסעיף קוגנטי שלא מעניק לבית המשפט שק"ד משעה שהוכחו יסודות החוק.

השינויים:

1. בענייננו, התיקון מעוניין לעגן שהוראה המזכה מי שיש ביניהם יחסי אמון או יחסי תלות למעט קרוב של המצווה - בטלה. מדובר בעיגון חלקי של הלכת מרומ של השופט מצא שקובע כי בהתקיימותה של תלות פיזית ושכלית בין המצווה לנהנה הייתה השפעה בלתי הוגנת, אך יחד עם זאת ההשפעה תישמט אם בין המנוח לנהנה הייתה קרבה רגשית חזקה ושאר מבחנים. כך, קורה מצב שמי שהיו בינו לבין המנוח יחסי אמון או יחסי תלות והשפיע בצורה מסוימת על הצוואה, ההוראה לא תבטל בגלל המבחנים של מרומ לסתירת החזקה. התיקון מבקש לעגן זאת כעילת מעורבות בעריכת צוואה שהיא לכאורה חלשה יותר מעילת ההשפעה הבלתי הוגנת אך תוצאתן זהות - ביטול הצוואה. הדבר דומה למה שקרה בפרשת הררי, בו האחין של המוריש העניק לו עצה כעו"ד לאור יחסי האמון בין עו"ד-לקוח (הגם שלא היה לקוחו באופן רשמי) וביהמ"ש פסל את הצוואה. הדבר עולה בקנה אחד עם נטיית הפסיקה להחמיר את הדרישות של השפעה בלתי הוגנת כאשר מדובר במצווה שהיה לו יחסי אמון עם המשפיע בצורה הבלתי הוגנת.

2. הוספת צאצאים - כיום, הוראה המצווה את הנהנה או בן זוגו בטלה, אך לא הוראה המזכה צאצאים של המעורב. התיקון מעוניין להרחיב זאת גם לצאצאים של הנהנה ובן זוגו. הדבר דומה למה שקרה בפרשת אלוני, בו החברים של המצווה, שכנעו אותה לכתוב צוואה לטובת נכדתם. ולכן, אף אילו הייתה מכוחה מעורבות העולה כדי ס' 35, הרי שמדובר במעורבת לטובת נכדה שלא אסורה עפ"י החוק. התיקון כאמור מעוניין לשנות זאת.

3. אין התייחסות לצוואת שכיב מרע - החוק כיום מחריג צוואה בע"פ מתוך הנחה שהעדים ששומעים את הצוואה הם קרובי משפחתו שנמצאים ליד העדיו ברגעיו האחרונים וכנראה גם מי שירשו אותו. התיקון לא מתייחס לצוואת שכיב מרע והדבר עלול ליצור בעיות במצבים של צוואות כאלה.

10

(4)

ראה פיתרון

שאלה מס' 5 (12 נק')

אדל ועידו הם בני זוג שחיים יחדיו ללא נישואים. לבני הזוג נולדו שלושה ילדים: עדן, אמיר, ונוי. **בינואר 2015** ערכו בני הזוג צוואות הדדיות בהן נכתב:

" אני עושה צוואה זו כצוואה הדדית יחד עם בן/בת זוגי [עידו/אדל].

אני מצווה שכל רכושי יחולק לילדינו בחלקים כדלקמן: לעדן 10% לאמיר 45% ולנוי 45%.

שאלה מס' 5.1 (4 נק')

במרץ 2017 קבע עידו פגישה בדירת המגורים שלו ושל אדל עם עורכת דין לשם עריכת צוואה חדשה. עורכת הדין הגיעה לדירה יחד עם מתמחה, כשבאותה עת שהתה אדל בבית. עידו אמר לאדל שהוא, עורכת הדין, והמתמחה נכנסים לחדר העבודה כדי שיוכל לערוך שם צוואה חדשה בפרטיות. עידו ערך צוואה חדשה כדלקמן:

" הנני מבטל בזאת באופן סופי ומוחלט, ללא כל סייג כל צוואה שעשיתי לפני צוואתי זו בין שעשיתי זאת בכתב ובין בע"פ".

אני מצווה שכל רכושי יעבור בלעדית לבתי עדן"

טיוטה - לא לבדוק (:

בהנחה שהצוואה הנ"ל הינה תקינה מבחינה צורנית ומהותית, לא מדובר בצוואה שלילית לגמרי, על אף שכנראה מנשלת את אדל בת זוגו וילדים אחרים של הזוג במידה ויש. על פי פסיקת ביהמ"ש בעניין עופרי, אם המוריש לא מנשל את כל היורשים עפ"י דין, אז צוואות כאלה יאושרו. בכל מקרה, לא המדובר בענייננו בצוואה שלילית או צוואה מנשלת לגמרי, משום שעידון רצה שכל רכושו יעבור לביתו עדן.

כמו כן, בדיני הירושה הישראליים חופש הציווי הוא כעיקרון על ולכן יש לכבד אף את רצונו של המצווה הקפריזי. ובענייננו, יש לכבד את רצונו של עידו שכל רכושו יעבור לבתו עדן.

שאלה מס' 5.2 (4 נק')

באפריל 2019 נפטר עידו. כיצד יחולק עזבונו ומדוע?

אין צורך להכריע, אלא רק לדון בכל השאלות שמתעוררות לגבי זהות היורשים וחלקיהם עקב מצב הדברים המתואר בשאלה.

בענייננו, כל הצוואות נערכו אחר תיקון חוק הירושה והוספת סעיף 8 שמכיר בצוואות הדדיות בין בני זוג.

ראשית, יש לבחון האם עידו ואדל הם בני זוג לעניין ס' 8א. מחד, ניתן לומר כי במקום שבו החוק נקט בצורה סתמית במונח בני זוג, הכוונה היא לבני זוג נשואים פורמלית ולכן במקום שבו בני הזוג הם ידב"צ אז הסעיף לא חל עליהם. מאידך ניתן לומר עפ"י פס"ד לבנון, לינדורן וספרו של שוחט שניתן להכליל בו גם ידב"צ לאור פרשנות תכליתית של החוק (והעובדה כי התזכיר כולל ידב"צ וזוגות להט"בים בצורה מפורשת). עם זאת, אין הכרעה ברורה ולכן אדון בשתי האפשרויות שעומדות לאדל - מכוח ס' 8א במידה והם בני זוג ומכוח הפסיקה אם הם אינם בני זוג.

1. אם הם בני זוג, עפ"י ס' 8א במקום שבו השינו נערך בעוד שני בני הזוג בחיים יש להודיע לבן הזוג בכתב על השינוי. זאת, לאור העובדה שכן הזוג הסתמך על הצוואה ההדדית בקביעת ההוראות ושינוי כזה צריך להודיע בצורה מפורשת. בפרשת פלונית בביהמ"ש משפחה בחיפה, בני הזוג שערכו צוואה הדדית, אך הגבר שינה את הצוואה בידיעת האישה (בנסיבות הדומות לנסיבות לעיל) ובלי מסירת הודעה בכתב, ביהמ"ש הכשיר את הצוואה ששונתה לאור הידיעה המיוחדת לאישה. עם זאת, יש לא מעט ביקורות על הפסיקה הנ"ל לאור המשמעות של הודעת בכתב לעומת הודעה בע"פ.

בכל מקרה, מדובר בפסיקה של בימ"ש לענייני משפחה ולכן אדל עדיין יכולה לומר שהיה פה פגם בדרך הביטול ולכן הצוואה החדשה אינה תקפה ועל עידו להסתלק מהעזיבון או לקיים את הצוואה ההדדית כמות שהיא.

2. אם הם לא בני זוג, הם עדיין יכולים לערוך צוואות הדדיות אך הסעד של ס' 8א לא חל עליהם. הפסיקה נתנה תוקף לצוואות ההדדיות, אבל לא אכפה את ההיבט ההסכמי שלהם. לכן עידו היה יכול לערוך את השינוי. בכל מקרה, אדל יכולה להשתמש באמרת האגב של ברק בפרשת מלמד נ' סולומון ששינויים חד צדדיים כפופים לעיקרון התום הלב. וכלן, אף אפ בצוואה יש הוראה שמאפשרת לבני הזוג לבצע שינויים חד צדדיים (לא נתון לנו שיש), שינוי כזה כפוף לעיקרון תום הלב. במידה ואין הוראה כזו בצוואה ההדדית, וכאמור לא נתון שהייתה, אדל יכולה לטעון לחוסר תום לב.

בנוסף, אומנם זו הורשה ישירה לילדים, אך אדל יכולה לטעון כי הייתה פה הוראה משתמשת של יורש אחר יורש, ולכן לכל הפחות הרכוש צריך לעבור עליה ואז במותה הרכוש יעבור לילדים בדרך שהם קבעו. יתרה מזו, המדובר בסעד חלקי בלבד. עם זאת, הפסיקה לא מפרשת ככה צוואות הדדיות שיש בהן הוראת יורש במקום יורש, קל וחומר שבענייננו אין הוראת יורש במקום יורש אלא הורשה ישירה לילדים. בנוסף, בד"כ הפסיקה מבקשת ראיות לעניין וקשה לראות איזה ראיות יש לאדל כדי לאמר שכוונת הצדדים הייתה להכנסת הוראת יורש אחר יורש. שהרי הפסיקה בעניין אטינגר קבעה שיש לפרש צוואת הדדיות יחד. עם זאת, פירוש שתי הצוואות יחדיו יביא למסקנה שהצדדים רצו להעניק הכי פחות לבת עדן ולא הגיוני שלפתע עדן תהיה היורשת הבלעדית של הרכוש של עידו.

לסיום, אומנם אין הכרעה ברורה בחוק, אך נראה כי עומדים לאדל כלים משפטיים כדי לתקוף את הצוואה המאוחרת של עידו (ס' 8א במידה והם בני זוג ותום הלב של ברק אם הם אינם בני זוג).



השלמה ל-5.2

שאלה מס' 5.3 (4 נק')

כעבור מספר חודשים, ביולי 2019 נפטרה אדל. כיצד יחולק עזבונה?

שוב, אין צורך להכריע, אלא רק לדון בכל השאלות שמתעוררות לגבי זהות היורשים וחלקיהם עקב מצב הדברים המתואר בשאלה.

12 נקודות

במידה ואדל נפטרה ללא תיקון הצוואה ההדדית וכל הרכוש של עידו עבר לעדן. יש לראות את הוראות הצוואה ההדדיות כהוראות מחייבות של צוואה אישית ולחלק את הירושה על פיהן. עם זאת, אמיר ונוי יכולים לטעון כי המדובר בטעות לפי ס' 30(ב) שהיא תוצאה של פער בין תפישת המציאות האובייקטיבית לבין תימסת המציאות הסובייקטיבית של המצווה בעת הציווי. המדובר בטעות עובדתית - המצווה חשבה והסתמכה על הצוואות ההדדיות שהרכוש יעבור כמו שקבעו ובפועל עידו ביטל את הצוואה הדדית. כמו כן ברור לנו מה המצווה היה מורה בצוואה אלמלא הטעות - מנשלת את עדן. ולכן, במקרה כזה אפשר לבטל את ההוראה לטובת עדן שמביאה לתוצאה רחוקה מרצונה של המצווה (גם ככה עדן ירשה הכל) ולצרפה לחלקם היחסי של שאר היורשים לאור פרשנות תכליתית של הצוואה.

גם כאן היה נדרש לדון אם סעיף 8א' חל על ידועים בציבור. ראה פתרון. 4-



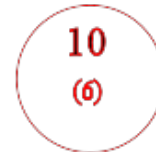
שאלה מס' 6 (10 נק')

מהם השינויים שמבקש להכניס תזכיר חוק הירושה בדרכים לעשיית צוואה?

10 נקודות

16 / 35

1. צוואה בפני רשות - התזכיר מעוניין לשנות את הרשויות שניתן לצוות בפניהן ומשאיר רק צוואות בפני בי"ד (ולא בימ"ש). יכול להיות אולי בגלל שעושים פחות שימוש בכלי הזה באופן כללי. דפנה הקר במחקרה מצאה שבתי הדין הדתיים יותר נגישים לעומת ביהמ"ש ולכן יכול להיות שזו הסיבה שהשמיטו בימ"ש בתזכיר.
2. צוואת בע"פ - רוצים לבטלה חוץ מלחייילים. זאת, מכיוון שהסטטיסטיקה מראה שמעט מאוד אנשים ערכו צוואה בעל פה. לדעת המרצה, צמצום הצוואה בע"פ חותרת תחת המטרה להשאיר לאדם ברגעי חייו האחרונים את יכולת הביטוי האחרונה שלו.
3. הכרה בדרך נוספת של הקלטה חזותית - עפ"י התזכיר צוואה בהקלטה חזותית שתקליט את כל דברי המצווה בע"פ, כשהו מזדהה בשמו, מציין את תאריך הקלטת הצוואה ומציין בסופה שזו צוואתו. ההקלטה תיעשה באופן רציף, תוך צילום פניו של המוזה, תשמר באמצעי אחסון ולא ייעשה בה שינוי. צוואה בהקלטה חזותית תופקד אצל הרשם לענייני ירושה ע"י המצווה. לדעת פרופ' שילה, גם בחוק הקיים אפשר לפרש צוואה בכתב יד כצוואה חזותית עפ"י פרשנות תכליתית ומרחיבה כי כמו שכתב יד הוא פרט מזהה, כך גם הקול והצילום. עם זאת, עד כה ביהמ"ש לא פיתחו כך את חוק הירושה.



שאלה מס' 7 (10 נק')

סטלה ופרדי נישאו בחודש מאי בשנת 2004. במועד נישואיהם היה פרדי בעליו של אולם אירועים אותו קיבל במתנה מהוריו בשנת 2000. לקראת נישואיהם ערכו בני הזוג הסכם ממון שאומת כדין על ידי נוטריון, ובו נקבע, בין היתר: "אם פרדי יילך לעולמו לפני סטלה, כל ההכנסות מדמי השכירות של אולם האירועים יהיו שייכים לסטלה. לאחר פטירתה של סטלה יהיו יורשיו של פרדי זכאים להכנסות מאולם האירועים"

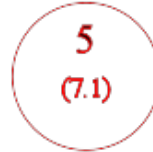
שאלה מס' 7.1 (5 נק')

פרדי נפטר בשנת 2021 והותיר צוואה לפיה יורשיו הבלעדיים הם ילדיו מנישואים קודמים, עמוס ועדה. ילדיו של פרדי טוענים כי הוראת הסכם הממון המקנה לסטלה את הזכות לדמי השכירות בטלה. הסבר/הסבירי את הבסיס המשפטי האפשרי לטענת הילדים. האם טענתם תתקבל?

טענת של הילדים עוסקה בטענה שהסכמי ממון קובעים את הסדר איזון המשאבים - ז"א מה יהיה כלול בעיזבון ומה לא - ולא עוסקים בזכויות הירושה של בני הזוג בהסכם הממון, שאלה זו תוכרע בצוואה או לפי ירושה עפ"י דין. כיום, אין הכרעה של ביהמ"ש העליון לכן, הילדים יכולים להגיד שהסכם הממון רק קובע את היקף העיזבון ולכן ההוראות לגבי הכנסות דמי השכירות לאחר מותו הינן הוראות לגבי הירושה שעפ"י ס' 8 בטלות כיוון שאסור לעשות הסכמים בירושה. במצב כזה, הצוואה גוברת ולכן סטלה אינה זכאית לדמי השכירות וההוראה הזו בהסכם הממון אכן בטלה.

מנגד, יש טענות שאומרות שחוק יחסי ממון כחוק ספציפי ומאוחר גובר על הוראת ס' 8 בחוק הירושה ולכן הסכם ממון הוא חריג לחוק הירושה ויכול לחול לצד צוואות בצורה פרשנית. מה גם שהוראות הצוואה קבעו שדמי השכירות יוענקו לסטלה ולא הנכסים עצמם כנראה כדרך להבטיח את יכולתה הכלכלית של סטלה.

כאמור, אין הכרעה של העליון בדבר, הנדל בדחחית בר"ע מזגיר פסיקות של מחוזי ודעות של מלומדים כשילה ושיפמן שמצדדים שבכך שיש פה באמת חריג לס' 8 (גם התזכיר מעגן את זה). לכן, ניתן ליישב בין שתי ההוראות - ההסכם והצוואה.



שאלה מס' 7.2 (5 נק')

עתה הניחו שפרדי איבד את כשרותו המשפטית לפני שהספיק לערוך צוואה. סטלה וילדיו של פרדי מצויים ביחסים טובים ומעוניינים לחתום על הסכם לפיו, בכל מקרה, לאחר מותו של פרדי אולם האירועים יעבור בלעדית לילדים עמוס ועדה. האם ביכולתם לערוך הסכם בעל תוקף ברוח זו? הסבר/הסבירי

10 נקודות

כאמור, עפ"י ס' 8 הסכמים בירושה בטלים מדובר בהסכמים שהמוריש הוא צד להם. בסהכמים בין יורשים הפסיקה בעניין סנוב ויקותיאל ביצעה בחנה בין עסקה בירושה לעסקה בעיזבון. ניתן להניח כי המדובר בענייננו הוא עסקה בעיזבון, שכן היורשים לא העבירו את זכות הירושה או קבעו דברים לגביו (שאז מדובר בעסקה בירושה שהיא בטלה), אלא העבירו את הזכויות בנכסי העיזבון שלהם - אולם האירועים - ולכן ניתן לתת לה תוקף.

פרדי איבד את כשרותו, ולכן מה שיש לנו כרגע הוא רק הסכם הממון, הנותן אפרות להניח מה היה רצונו לפיו. ולכן, ביהמ"ש ייטה לתת תוקף להסכם כזה.



שאלה מס' 8 (16 נק')

יעל נישאה בשנת 2009 לאורי, אלמן שנותר עם תינוק בן מספר חודשים בשם אלון. ליעל ואורי נולדה בשנת 2011 בת משותפת בשם עלמה. למרבה הצער, בשנת 2013 הלך אורי לעולמו בנסיבות טראגיות. בעקבות מותו של אורי, החליטה יעל, אשה אמידה ובעלת רכוש רב (עוד טרם נישואיה) לערוך צוואה, כדלקמן:

"צוואתי זו חלה על כל רכושי מכל מין וסוג שהוא....

אני מצווה לכל אחת משתי אחיותי, מאיה והגר, דירה בבניין בן ארבע הדירות המצוי בבעלותי ברח' _____ ברמת גן וכן סך של מיליון ש"ח.

לבתי עלמה אני מצווה שתי דירות בבניין בן ארבע הדירות המצוי בבעלותי ברח' _____ ברמת גן וכן סך של שני מיליון ש"ח. לכל אחד מחבריי הטובים, יפעת, אורי, נאור ולימור, אני מצווה סך של 500,000 ₪. את כל שאר רכושי, כספים ונכסים אני מצווה לעשרה סטודנטים מצטיינים הרשומים ללימודים בשנת מותי באחד המוסדות האקדמיים בישראל, אותם תבחר בתי עלמה לפי שיקול דעתה. מעבר לאמור בצוואה זו אין זכויות לאף אדם ברכושי ואין לאף אדם את הזכות לתבוע מזונות מעזבוני"

שאלה מס' 8.1 (4 נק')

בשנת 2021 נפטרה יעל. מאיה, אחותה, רוצה להסתלק מירושת הדירה על פי הצוואה, וזאת לטובתו של אלון, שאינו יורש דבר על פי הצוואה. היא מבקשת לדעת האם ביכולתה להסתלק מהדירה בלבד ואם כן, האם היא יכולה להסתלק לטובתו של אלון? חווי/חוה דעתך.

השאלה מעלה 2 סוגיות-

1. הסתלקות מהדירה - הסתלקות ספציפית ניתן לעשות רק בירושת מנה לבין ירושת חלק. ירושת מנה היא ירושת נכסים ספציפיים ומהן ניתן להסתלק באופן ספציפי. ירושת חלק הינה אחוז מסוים מן העיזבון וממנה ניתן להסתלק הסתלקות כללית. בענייננו, לפחות לעניין הדירה, מדובר בירושת מנה ספציפית שהרי יעל כתבה במפורש איזו דירה היא מעוניינת שמאיה תירש. ולכן מאיה יכולה להסתלק ספציפית מהדירה.

2. הסתלקות לטובת אלון - ככלל, ההסתלקות היא כללית. הסתלקות לטובת אנשים מסוימים יכולה להיות רק עבור בן זוג, ילד או אח של המוריש. החוק מעלה שאלה פרשנית כיצד נפרש את המונח ילד. השאלה היא האם נפרש ילד כילד ביולוגי או מאומץ כדי לפי ס' 16 או ילד שמאומת גם בפועל כמו בס' 57. כאמור, הפרשנות של הוראות כאלו בחוק הצוואה עפ"י פסד לבנון ופרופ' שוחט יכולה להיות פרשנות תכליתית. לכן, ניתן לומר כי מחד, שלאור הרציונל של ס' 6 ניתן להסתלק גם לטובת מאומצים בפועל. אלון גדל אצל יעל ואורי מתחילת הזוגיות ביניהם ב-2009 ולכן ניתן לומר שיעל הייתה מעין מאמצת שלו. מנגד ניתן לטעון כי אי אפשר להכניס לחוק מה שהוא לא כתב וילד הוא ילד ביולוגי או מאומץ כדין.

לדעתי, ככל שמדובר בהסתלקות בתום לב (סיטין) שאין בה כדי להשתחרר מתנאי המגביל את הזכייה (תאני מדיר- דשת נ' אליהו), ביהמ"ש יטה לאשר את ההסתלקות הזו לאור הרציונל המשפחתי שיש פה.

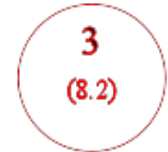


שאלה מס' 8.2 (4 נק')

לחלופין, מאיה שואלת האם היא יכולה להסתלק הסתלקות כללית מהדירה, ואם כן, למי תעבור הדירה? חווי/חוזה דעתך.

במידה ומאיה תסתלק הסתלקות כללית שאינה לטובת אדם מסוים, יחולו הוראות ס' 50 לחוק הירושה שקובעות כי ההוראה לטובתו מתבטלת. במקרה כזה, נידרש לבדוק האם יש הוראת יורש במקום יורש - שלא מופיעה בצוואה הנ"ל. לכן, נידרש לפרשנות. מדובר במצב מעט מורכב של צוואות שהרי לא מדובר פה במצווה שהוריש את כל רכושו לבני משפחתו ואז ברור שרצונו הוא שהרכוש יישאר בתוך המשפחה, אלא המדובר בצוואה שהורתה על חלוקת רכושו לבני משפחה, חברים ולמטרות חברתיות. עם זאת, לגבי הדירה ניתן לומר כי ברי שכוונתה של יעל היה להשאיר את הבניין בידי משפחתה - ביתה הביולוגית ואחיותיה. לכן, ניתן לומר כי הדירה תתחלק בין ביתה עלמה והגר אחותה.

כאמור, מדובר בשאלה פרשנית וביהמ"ש יכול לפסוק כראות עיניו.



**היה נדרש לציין כי אם אין אפשרות להשלמת
החסר אזי החלק של מאיה יחולק ליורשים על
פי דין. 1-**

שאלה מס' 8.3 (4 נק')

האם אלון זכאי למזונות מעזבונה של יעל, ואם כן, עד איזה גיל?

ס' 57 המעניק מזונות מן העיזבון הינו חריג לחופש הציווי הישראלי. מדובר בהוראה קוגנטית הקובעת כי טרם חלוקת העיזבון, יש לחלק מזונות למי שנזקקים כלכלית והיו קשורים למוריש - בן זוגו, ילדיו, נכדיו והוריו במקרים מסוימים.

הרציונל של ההוראה הזו הוא סוציאלי. ס' 57(ד) מפרש ילד לרבות ילד מאומץ. הפסיקה פירשה את המונח מאומץ גם כמאומץ בפועל, להדיל מס' 16 שקבע לעניין ירושה עפ"י דין כי רק מאומץ פורמלי ייחשב כילד.

אלון היום כבן 13. לפי ס' 57(א)(2), זכות המזונות היא עד גיל 18 (כאמור, זו הוראה קוגנטית). אך עפ"י ס' 57(א)(3), ביהמ"ש רשאי בנסיבות המתאימות להאריך עד גיל 23 לפי שיקול דעתו.

לכן, אלון זכאי למזונות. ושאלת הגיל שעד אליו יהיה זכאי (18/23) נתונה לשיקול דעתו של ביהמ"ש.



שאלה מס' 8.4 (4 נק')

עלמה רוצה לראיין סטודנטים מצטיינים למשפטים מאוניברסיטת בר אילן כמועמדים לזכאות לכספים על פי הצוואה, אולם חברה עורכת דין אומרת לה שיש ספק אם הוראת צוואה זו

16 נקודות

הספק הוא האם הוראת צוואה זו תקפה.

כלל, כלל הוא כי צוואה הינה מעשה אישי שצריכה להיעשות ע"י המצווה עצמו (ס' 28). כמו כן, הוראת צוואה התולה תוקפה ברצונו של אדם אחר שאינו המצווה בטלה (ס' 28(ב)).

עם זאת, ס' 29 מעניק אפשרות למצווה לבחור קבוצה מוגדרת של יורשים או נכסים ולהגדיר אחר דיבחר מי מבין אותה קבוצה יירש או איזה נכס יינתן בירושה.

בענייננו, ההוראה של יעל מעלה 2 בעיות:

1. הגדרת קבוצת האנשים - יעל אומנם קבעה 10 סטודנטים אך הקבוצה המוגדרת שלה אינה מוגדרת דיו "סטודנטים מצטיינים הרשומים ללימודים בשנת מותי באחד המוסדות האקדמיים בישראל". מדי שנה בישראל רשומים עשרות אם לא מאות אלפי אנשים ללימודים אדקמאיים בתארים ראשונים ומתקדמים. לכן, נראה כי ההוראה לא מוגדרת ובעניין דומה שעלה בפס"ד לישיצקי בו אישה רצתה שנכיסה יעברו לחייל אדם טוב שיאמר עליה קדיש, ביהמ"ש קבע שלא מדובר בקבוצה מוגדרת דיה ולכן אין לתת לצוואה תוקף. נראה שכך גם בענייננו.

2. הגדרת הנכסים - יעל טענה שיש להעביר "את כל שאר רכושי, כספים ונכסים" לאותם 10 סטודנטים. נראה כי גם פה אין הגדרה מדויקת של קבוצת הנכסים, שעלולה להביא לביטול ההוראה.

לכן, חברתה עוה"ד של עלמה צודקת והמדובר בהוראה לא תקפה.

לדעתי, במצב כזה, ניתן לעשות פרשנות לדברים של יעל בצוואה ואולי לבצע ביצוע בקירוב שהרי עפ"י ס' 54 יש להעדיף פירוש מקיים. אפשר לומר כי מדובר בהורשה למטרות חינוכיות וייתרת הרכוש שתימצא עד לתאריך מסוים תהיה הייתה אותה נחלק לסטודנטים. במקום 10 סטודנטים אפשר לומר לחלק ל-10 מוסדות שיעשו ברכוש שימוש למטרות קידום ומצוינות.



שאלה מס' 9 (8 נק')

מיכאל נפטר והותיר אחריו צוואה בה הוריש רבע ($1/4$) מרכושו לבנו אורי ואת היתר ($3/4$) לבתו דפנה. בצוואה נכתב כי מיכאל החליט להקטין את חלקו של אורי בעיזבון בשל גירושיו מאשתו תמר. מיכאל כתב כי תמר היא אשה מקסימה וכי התנהגותו של אורי הייתה מכפירה. הוא הוסיף תנאי לפיו אם יינשא אורי מחדש לתמר אזי יזכה במחצית מהירושה באופן שווה לאחותו, אשר מנהלת חי משפחה לדוגמא. אורי מעוניין לדעת האם יוכל להביא לביטול הצוואה? האם הייתה תשובתך משתנה לו התנאי בו היה מדובר בצוואה היה דורש את גירושיו של אורי מתמר (בהנחה, כמובן, שהשניים נשואים ולא התגרשו) בשל סלידתו של מיכאל מכלתו?

8 נקודות

א. תוקף תנייה המורה על נישואים מחודשים - מדובר בצוואה שיש בה תנאי דוחה לפי ס' 43, לפיו בהתקיים תנאי - נישואין מחדש עם תמר, אז אורי יירש עוד 1/4 מהעזבון. יש לבדוק האם התנאי של אורי תקף לפי ס' 38 ו-34 שקובעים שהוראה בלתי חוקית / אפשרית / מוסרית בטלים אך לא מבטלים את הזכייה.

בעניינו שאלת החוקיות אינה קשורה. שאלת האפשריות גם אינה רלוונטית. השאלה שרלוונטית היא תנאי המוסריות. בשנים האחרונות, הפסיקה מפרשת את זה בהתאם לתקנת הציבור - האם מדובר בתנאי הנוגד את תקנת הציבור ואז הוא בטל.

המדובר בהתערבות ביחסים משפחתיים, ישנה דעה שאומרת כי יש העדפה לתניות של איחוד משפחות מאשר תניות של פירוק משפחות. ופה המדובר בתנייה של איחוד משפחות - נישואים מחודשים ואיחוד המשפחה. אין כללים ברורים בדיון הישראלי, אך לדעתי ביהמ"ש יכול לומר שמדובר פה בהוראה מאוד ספציפית שיש בה כדי להגביל בצורה מאוד קשה את יכולת ההבחירה של אורי ואולי אף בחירה שתכבול אותו לחיי נישואין אומללים ואין ספק שהאבא לא רוצה שבנו יהיה אומלל. מנגד, אין פה נישול גמור והעיקרון בישראל הוא חופש ציווי.

ב. תוקף תנייה המורה על גירושין - כאמור, המדובר בתנייה שמורה על פירוק משפחות שבתי המשפחות בארה"ב נבמשפט המקובל נטו לראותן יותר ככאלו הפסולות. בישראל העניין נשאר בצריך עיון בפרשת נדבי. מחד, יכול להיות שהאבא רוצה שהילד שלו ישתחרר מנישואים מאמללים. מאידך, יכול להיות שמדובר בתנייה קנטרנטית שנועדה לפגוע בתמר בשל סלידתו של מיכאל ממנה. ככל, ואורי ותמר יביאו ראיות לכך שמיכאל אכן סלד מתמר וכי מערכת הזוגית שלהם טובה, אטה לומר כי ביהמ"ש יפסול את ההוראה מטעמים של תקנת הציבור.



שאלה מס' 10 (10 נק')

בשנת 2000 ערך אהוד ערך צוואה בשנת 2000 כדלקמו:

"אני מצווה שכל רכושי יעבור לאשתי האהובה, לאה, ולאחר מותה רכושי יעבור לבני היחיד, ירון"

לאה היא אשתו מנישואים שניים של אהוד, וירון, בנו היחיד, מנישואיו הראשונים. בשנת 2007 התגרשו אהוד ולאה, ובשנת 2011 נישא אהוד שוב, לליאת. בשנת 2021 נפטר אהוד.

שאלה מס' 10.1 (6 נק')

מי יירש את עזבונו של אהוד?

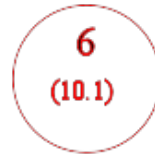
אין צורך להכריע, אלא רק לדון בכל השאלות שמתעוררות לגבי זהות היורשים וחלקיהם עקב מצב הדברים המתואר בשאלה, והאפשרויות לחלוקת העזבון בהתאם

מדובר פה בתניית יורש אחר יורש ובסוגיית הזהות של היורש הראשון.

מחד, ניתן לומר כי יש להוריש ללאה שהרי שמה הוא השם שמופיע בצוואה.

מאידך, ניתן לומר כי כיוון שהצדדים התגרשו יש לפרש את הצוואה עפ"י תורת התחליף שהמאפשרת ביטוי בצוואה ששם בנכס או בזהות יורש, על פי מועד הפטירה ולא על פי מועד עריכת הצוואה (אוברזנסקי נ' גרין והשופט לזין בטלמצ'יו). לכן, ניתן לומר כי הכוונה של אהוד הייתה להוריש **לאשתו**, ולכן כמו בפס"ד חסקין שם פירשו את החוזה וקבעו כי על אף שכתובה השם של האישה הראשונה, יש להחליפה באישה השנייה. כך גם בענייננו.

לחילופי חילופין, ניתן לומר כי משעה שהצדדים התגרשו ואין ביניהם יחסים ההוראה לטובתה מתבטלת, והרכוש יעבור ליורש הבא בסדר ההורשה - לרון.



שאלה מס' 10.2 (4 נק')

הנח/הניחי ירשה את הרכוש, שכלל בין היתר, את דירת המגורים של אהוד. כעת היא מבקשת להעמיד את הדירה למכירה וירון פונה אליך/אליך בבקשה לעצה משפטית האם יש ביכולתו עילה לנקוט בהליכים משפטיים למנוע את המכירה?

10 נקודות (6 נקודות לסעיף א ו-4 נקודות לסעיף ב).

ככלל, כיוון שמדובר בצוואה שהייתה בה הוראה של יורש אחר יורש, היורש הראשון רשאי לעשות ברכוש כבתוך שלו למעט הורשה ולכן לאה יכולה למכור את הדירה כרצונה. עם זאת, לירון עומדות 2 דרכים:

1. הפסיקה הכירה בזכות היורש המאוחר לתחליף העיזבון. לכן, אם לאה תמכור את הדירה ניתן לעקוב אחרי הדירה אל כספי המכירה או אל הדירה אחרת שתירש ולומר כי ירון יהיה זכאי לתחילף העיזבון בשוויו העיזבון.

2. לבדוק האם יש הוראה המגבילה את לאה בצוואה מלמכור לפי ס' 53. במידה ויש, אין ללאה את היכולת למכור את הדירה. במידה ואין, ירון יכול לטעון עפ"י ביהמש בפרשת ויספלד כי יש בצוואה הוראה משתמעת המגבילה את לאה כירושת הראשונה מלמכור את הדירה. כיוון שמדובר בפרשנות, ירון צריך להראות שמקריאת מכלול הוראות הצוואה משתמע שאהוד רצה להגביל את זכותה של היורשת הראשונה בדירה או בנכסים.

לסיום, הפסיקה אכן נוטה לקבוע שיש הוראה שמגבילה את שהיורשת הראשונה זכאית לעשות ברכוש. ולכן, אמליץ לירון להמשיך בהליך משפטי למניעת המכירה.

